

Drets i llicències per a dades de recerca

Introducció

Tot i que en molts casos les dades no són protegibles pels drets de propietat intel·lectual, cal tenir en compte que sí que ho són les bases de dades on aquestes apareixen. Tal com estableix l'article 133 de la *Llei de propietat intel·lectual* i la *Llei 5/1998 de 6 de març, d'incorporació al Dret espanyol de la Directiva 96/9/CE, del Parlament Europeu i del Consell, d'11 de març de 1996, sobre la protecció jurídica de les bases de dades*:

- El dret "sui generis" sobre una base de dades protegeix la inversió substancial, avaluada qualitativa o quantitativament, que realitza el seu fabricant ja sigui de mitjans financers, inversió de temps, esforç, energia o altres de natura similar, per a l'obtenció, verificació o presentació del seu contingut.
- Mitjançant aquest dret, el fabricant d'una base de dades pot prohibir l'extracció i/o reutilització de la totalitat o d'una part substancial del seu contingut sempre i quan l'obtenció, la verificació o la presentació d'aquest contingut representi una inversió substancial des del punt de vista quantitatiu o qualitatiu. Aquest dret podrà transferir-se, cedir-se o donar-se en llicència contractual.
- Tampoc s'autoritza l'extracció i/o reutilització repetida o sistemàtica de parts no substancials del contingut de la base de dades, que suposin actes contraris a una explotació normal de la mateixa o que causin un perjudici injustificat als interessos legítims del seu fabricant.
- El dret "sui generis" sobre la base de dades s'aplica sense perjudici dels possibles drets existents sobre el seu contingut (drets d'autor de les obres incloses o altres).

Depenent de l'originalitat a l'hora de fer la selecció, l'organització i la presentació d'una base de dades, també pot tenir protecció com a obra com qualsevol altra creació original.

Així doncs les dades de recerca poden tenir diferents capes de protecció des de la dada individual a la base de dades que la inclou. Per tant a l'hora de compartir dades cal tenir en compte tots els drets involucrats i com gestionar-los. A l'hora de triar una llicència cal analitzar que inclogui tota aquesta gestió.

 [English version](#)

 Aquesta guia conté informació sobre les llicències aplicables a compartir dades de recerca i està adreçada a ajudar als investigadors a prendre la decisió més adequada.

Què és una llicència?

Les llicències són textos legals mitjançant els quals un autor o el titular dels drets d'una obra autoritza a tercers la seva reutilització amb algunes condicions. Es tracta d'una concessió de drets no exclusiva que pot incloure la reproducció, la distribució, la comunicació pública i la transformació. Sense cap indicació s'ha d'entendre que l'obra s'ofereix amb "Tots els drets reservats" i per tant cal demanar permís per a la seva reutilització, llevat dels casos previstos per la llei aplicable.

En el cas de les dades de recerca caldrà tenir en compte que la llicència es pot aplicar tant a la dada individual com al conjunt de dades o bases de dades. Tot i que, de manera individual, les dades poden no ser protegibles, hi ha un dret sui generis que protegeix l'extracció i la reutilització dels elements d'una base de dades. Generalment, les llicències han d'incloure la gestió d'aquest dret sui generis per permetre la reutilització de les dades.

Les llicències concedeixen drets de propietat intel·lectual però cal tenir en compte que a l'hora de compartir dades de recerca molts cops cal gestionar altres drets com drets personals, drets de propietat industrial o acords de confidencialitat.

Les llicències Creative Commons

Creative Commons és un organització mundial sense ànim de lucre que proporciona eines legals per compartir i facilitar la reutilització d'obres intel·lectuals. Actualment ofereix sis llicències amb elements diferents en funció dels usos que es volen autoritzar i les condicions aplicables:

	Reconeixement (BY): Es permet qualsevol explotació de l'obra, incloent-hi una finalitat comercial, així com la creació d'obres derivades, la distribució de les quals també està permesa sense cap restricció. Sempre que se'n reconegui l'autoria i les parts indicades
	Reconeixement - Compartir Igual (BY-SA): Es permet l'ús comercial de l'obra i de les possibles obres derivades, la distribució de les quals ha de fer-se amb una llicència igual o equivalent a la que regula l'obra original. Sempre que se'n reconegui l'autoria i les parts indicades
	Reconeixement - Sense Obra Derivada (BY-ND): Es permet l'ús comercial de l'obra però no la generació d'obres derivades. Se n'ha de reconèixer l'autoria i les parts indicades
	Reconeixement - No Comercial (BY-NC): No es permet utilitzar l'obra amb finalitats comercials. Es permet la generació d'obres derivades però tampoc se'n podrà fer ús comercial. S'ha reconèixer l'autoria i les parts indicades de l'obra original i de les possibles obres derivades que es generin.
	Reconeixement - No Comercial - Compartir Igual (BY-NC-SA): Es permet la creació d'obres derivades sempre que no se'n faci un ús comercial, se'n reconegui l'autoria i les parts indicades i es mantingui la mateixa llicència o una d'equivalent en les noves obres. L'ús comercial de l'obra original no està autoritzat per defecte
	Reconeixement - No Comercial - Sense Obra Derivada (BY-NC-ND): Es pot utilitzar l'obra original sempre que se'n reconegui l'autoria i les parts indicades i no se'n faci un ús comercial. La generació d'obres derivades no està permesa per defecte

A partir de la versió 4.0 de les llicències *Creative Commons*, el text legal de les llicències inclou un apartat específic sobre el dret "*sui generis*" de les bases de dades. Qualsevol base de dades que inclogui una part substancial o la totalitat del contingut d'una altra base de dades és considerada com a obra derivada d'aquesta. Així doncs les condicions de no comercial, sense obra derivada o compartir igual afectaran a aquesta nova base de dades amb elements de l'existent.

A més, Creative Commons té un altre instrument legal, CC0, per poder cedir una obra al domini públic des de la seva creació. Aquesta cessió funciona com una renúncia a exercir cap dret de propietat intel·lectual ni cap acció legal per l'ús de l'obra. Originàriament, CC0 es va crear per aplicar-se a base de dades científiques i poder renunciar a qualsevol dret *sui generis* existent així com al reconeixement de les autories individuals facilitant l'aplicació de les normes de les comunitats investigadores.

CC0: permet renunciar a tots els drets de propietat intel·lectual segons la llei aplicable i hi inclou el compromís per part de l'autor de renunciar a qualsevol acció legal respecte als drets irrenunciables. No cal reconèixer-ne l'autoria.

En el marc de l'Open Knowledge Foundation, es va crear el projecte *Open Data Commons* a finals de 2007. Open Data Commons és una organització sense ànim de lucre que ha produït llicències estàndard dissenyades específicament per a dades de recerca i bases de dades.

Les llicències del projecte Open Data Commons són:

- *Open Data Commons Attribution License (ODC-BY)*: Llicència que permet a tercers copiar, distribuir i usar la base de dades, així com emprar-la per crear-ne nous continguts, bases de dades o col·leccions de bases de dades (sempre i quan es citi la base de dades original).
- *Open Data Commons Database License (ODbL)*: És la mateixa llicència que la ODC-BY però, en el cas de que es facin noves bases de dades derivades (no col·leccions de bases de dades ni altres possibles continguts derivats), cal atorgar-hi la mateixa llicència que la base de dades original. També permet l'aplicació de la tecnologia Digital Rights Management (DRM), tant a la base de dades original com a la derivada, sempre i quan s'ofereixi alternativament una còpia de la base de dades sense restriccions.
- *Open Data Commons Public Domain Dedication and License (PDDL)*: Llicència semblant a la CC0, però redactada específicament per a les bases de dades. Permet copiar, distribuir i usar la base de dades, així com crear-ne obres i bases de dades derivades, sense cap altra restricció.

Tal com es recull als preàmbuls d'aquestes llicències Open Data Commons:

- *ODC-BY* i *ODbL* només abasten els drets sobre la base de dades, no sobre els continguts de la mateixa (imatges, material audiovisual, etc.). En aquest cas, els llicenciadors hauran d'emprar *ODbL* conjuntament amb altres llicències.
- En canvi, *PDDL* es pot emprar per a les bases de dades o per als seus continguts (dades), tant de forma conjunta com individual.

A part de les llicències que ofereix Creative Commons i la iniciativa Open Data Commons, hi ha altres llicències creades per compartir dades. Entre aquestes cal destacar les llicències governamentals desenvolupades en el marc de projectes de dades obertes de diverses administracions. Entre les més utilitzades hi ha:

- *Licence Ouverte/Open Licence*: Llicència creada a França per compartir informació del sector públic. Actualment es troba en la versió 2.0. Les principals característiques d'aquesta llicència és que permet la reutilització dels continguts llicenciats sense restricció amb la condició que consti una indicació clara de la procedència de les dades i se'n citi l'autoria, si escau. El seu marc legal és la llei de propietat francesa. Es tracta d'una llicència similar a la CC BY o l'ODC-BY. Principalment utilitzada en el portal <https://www.data.gouv.fr/>
- *Open Government License*: Llicència creada al Regne Unit per compartir informació del sector públic. Actualment es troba en la versió 3.0. Les principals característiques d'aquesta llicència és que permet la reutilització dels continguts llicenciats sense restricció amb la condició que consti una indicació clara de la procedència de les dades i se'n citi l'autoria, si escau. Es tracta d'una llicència similar a la CC BY o l'ODC-BY. Principalment utilitzada en el portal <https://data.gov.uk/>

Aquestes llicències rarament seran utilitzades per a dades creades per als investigadors però cal tenir-les en compte perquè sí que les dades que ofereixen alguns d'aquests portals governamentals poden ser la font d'informació per a investigacions posteriors. Són llicències que no inclouen la condició "copyleft" i per tant no obliguen a mantenir la mateixa llicència en obres o materials derivats.

En els casos en que es vulgui publicar software / codi, es poden tenir en compte llicències específiques per aquest tipus de dades. A continuació es poden veure diferents llicències per software / codi aprovades per l'*Open Source Initiative*:

- *GNU General Public License*: La GNU GPL és una llicència de "copyleft" àmpliament utilitzada en l'àmbit del software lliure i codi obert. Garanteix als usuaris la llibertat d'utilitzar, estudiar, compartir i modificar el software. La GPL es distingeix del domini públic o d'altres llicències de software lliure pel "copyleft": quan es distribueix sota la GPL afegint a l'obra les seves pròpies modificacions, els requisits per la distribució de la totalitat de l'obra no pot ser major als requisits que estan a la GPL. D'aquesta llicència també en deriva la *GNU Affero General Public License* (Affero GPL o AGPL), dissenyada específicament per assegurar la cooperació entre la comunitat en el cas de software que s'executa per oferir serveis a través d'una xarxa.
- *European Union Public License*: L'EUPL és una llicència de software lliure i "copyleft" creada per la Unió Europea per un previsible alliberament de programes que pertanyen a l'administració pública. És una llicència compatible amb la GNU GPL i altres llicències "copyleft".
- *MIT License*: Tal com indica el nom, la MIT License és una llicència que s'origina a l'Institut Tecnològic de Massachussets. Es tracta d'una llicència de software lliure permissiva, que imposa molt poques limitacions en la reutilització i que és compatible amb moltes altres llicències "copyleft", com la GNU GPL.

Factors a tenir en compte per escollir una llicència

A l'hora de triar una llicència per a dades, conjunts de dades o bases de dades cal tenir en compte els aspectes següents:

- Qui és el titular dels possibles drets de les dades?
- Teniu el permís per difondre les dades i permetre'n la reutilització?
- Les dades estan subjectes a altres tipus de protecció?
- A la base de dades o conjunt de dades propi hi ha dades de tercers amb restriccions que limiten l'elecció de la llicència?
- Cal restringir l'explotació comercial o la creació de noves bases de dades?
- Hi ha algun requeriment del finançador de la recerca o de les institucions participants?

Així doncs l'elecció de la llicència depèn de molts factors. En el cas de projectes finançats en el marc del programa Horizon 2020 es recomanen (*Guidelines on Open Access to Scientific Publications and Research Data in Horizon 2020*;) les llicències CC BY o l'eina CC0, però també serien igualment efectives la PDDL o l'ODC-BY del projecte Open Data Commons. Cal tenir en compte que aquestes llicències són totalment interoperables amb altres i faciliten la inclusió de les dades en altres bases de dades.

Finalment us oferim l'*Assistent de llicències creat per l'Institut de Lingüística Formal i Aplicada* que us pot ajudar a decidir quina llicència voleu utilitzar per al vostre dataset o software: <https://ufal.github.io/public-license-selector/>

Com indicar la llicència?

El propietari dels drets de les dades de recerca ha de deixar clar quina llicència s'aplicarà o si es posa sota el domini públic. A més, el repositori on estan dipositades les dades de recerca també especificarà la llicència que se'ls hi aplica.

Un cop decidit quina és la llicència més adequada cal estipular-ne els termes de la llicència dins de les pròpies dades i dins del fitxer Readme,

També és necessari un mecanisme per recuperar el text complet de la mateixa llicència.

Com a exemple, aquest seria el text suggerit per adjuntar la llicència Open Data Commons PDDL a una base de dades:

"[This database is/These data are/ is] made available under the Public Domain Dedication and License v1.0 whose full text can be found at: <http://opendatacommons.org/licenses/pddl/1.0/>"

Eines i recursos

- *Choose an open source license*
- *The JISC guide to licensing open data*: Proporciona una explicació clara i exhaustiva de les llicències en obert i ajuda i orienta a escollir quina és la més adient per les teves dades
- *The DCC's guide on how to license research data*: Raons per posar llicències a les dades i mecanismes per posar-les
- *Research Data Rights Management Guide*: Australian National Data Service. (2018). Research Data Rights Management Guide Released September, 2018